

NHIẾP TRÂN CHIÊU VÀ LÝ THUYẾT PHÊ BÌNH LUÂN LÝ HỌC VĂN HỌC

NGUYỄN ANH DÂN

Khoa Ngữ văn, trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Tóm tắt: Phê bình luân lý học văn học là một phương pháp nghiên cứu, phê bình văn học mới do học giả nổi tiếng Trung Quốc Nhiếp Trân Chiêu sáng tạo ra đầu thế kỉ 21 trên cơ sở tiếp nhận linh hoạt phê bình luân lý phương Tây kết hợp với truyền thống đạo đức học phong phú của Trung Quốc. Phương pháp này nhấn mạnh đến lập trường luân lý, yêu cầu nhà nghiên cứu quay về hiện trường lịch sử, luân lý đặc thù để bình giá văn học, từ đó đưa ra những bài học, khái thị về đạo đức, luân lý cho độc giả. Với việc nhấn mạnh đến chức năng giáo dục/giáo huấn của văn học, phê bình luân lý học văn học đã tạo thành một trường phái nhân văn mới trong nghiên cứu văn học. Sự tiên phong của Nhiếp Trân Chiêu cùng với những nỗ lực không ngừng của các đồng nghiệp Trung Quốc và quốc tế đã từng bước đưa phê bình luân lý học văn học từ một lý thuyết mang tính thử nghiệm, “địa phương” trở thành một công cụ khả dụng, “quốc tế” cho văn giới. Bài viết này là một cái nhìn tổng quan về phê bình luân lý học văn học và người sáng lập ra nó: Nhiếp Trân Chiêu.

Từ khóa: *Nhiếp Trân Chiêu, phê bình luân lý học văn học, văn học nước ngoài, luân lý, giáo dục*

1. MỞ ĐẦU

Năm 2004, trên số 5 của tạp chí *Nghiên cứu Văn học Nước ngoài (Foreign Literature Studies - 外国文学研究)* xuất hiện một bài viết có nhan đề “Phê bình luân lý học văn học: Tham số mới cho phương pháp phê bình văn học” (“Ethical Approach to Literary Studies: A New Perspective” - “文学伦理学批评: 文学批评方法新探索”). Tác giả bài báo đặt ra yêu cầu phải cách tân các phương pháp phê bình văn học của Trung Quốc và giải pháp của vị học giả này là một lý thuyết mới có tên gọi “phê bình luân lý học văn học” (Ethical Literary Criticism - 文学伦理学批评). Trong bài viết kể trên, tác giả thông qua phân tích các cơ sở lý thuyết, đối tượng và nội dung của phê bình luân lý học văn học, phê bình luân lý học văn học của Hy Lạp và La Mã... để chứng minh lịch sử văn học tồn tại một phương pháp gọi là “phê bình luân lý học văn học” nhưng đáng tiếc là chưa ai từng định danh cho nó [1]. Bài báo này được xem là lập ngôn chính thức đầu tiên của trường phái phê bình luân lý học văn học ở Trung Quốc và tác giả bài báo - Nhiếp Trân Chiêu (Nie Zhenzhao - 聂珍钊) - được xem là người đã khai sinh ra lý thuyết này.

2. NỘI DUNG

2.1. Nhiếp Trân Chiêu - “Cha đẻ” của phê bình luân lý học văn học

Nhiếp Trân Chiêu sinh ra vào tháng 5 năm 1952, nguyên quán ở Tỉ Quy thuộc tỉnh Hồ Bắc, Trung Quốc. Ông tốt nghiệp ngành tiếng Anh tại Đại học Sư phạm Hoa Trung

(thành phố Vũ Hán, tỉnh Hồ Bắc, Trung Quốc) vào năm 1976, đến năm 1982 thì tốt nghiệp chuyên ngành Văn học Nước ngoài cũng tại trường đại học nói trên. Năm 1988 Nhiếp Trân Chiêu được đặc cách trở thành phó giáo sư và nhận học hàm giáo sư vào năm 1992. Trước tháng 06 năm 2017, Nhiếp Trân Chiêu chủ yếu làm việc tại Viện Ngôn ngữ và Văn học Trung Quốc (gọi tắt là Viện Văn học) - Đại học Sư phạm Hoa Trung. Với tư cách là giáo sư đầu ngành về Văn học so sánh và Văn học thế giới, Nhiếp Trân Chiêu đã chủ trì, chủ biên nhiều công trình trọng điểm quốc gia như giáo trình *Lịch sử Văn học Nước ngoài* (外国文学史), tổng biên tập tạp chí *Nghiên cứu Văn học Nước ngoài* (*Foreign Literature Studies* - 外国文学研究) (nằm trong danh mục A&HCI), tổng biên tập tạp chí *Nghiên cứu Liên ngành Văn học* (*Interdisciplinary Studies of Literature* - 文学跨学科研究) (A&HCI), đồng chủ biên tạp chí hợp tác Trung - Mỹ *Diễn đàn Nghiên cứu Văn học Thế giới* (*Forum for World Literature Studies* - 世界文学研究论坛) (nằm trong danh mục SCOPUS), thành viên hội đồng giám khảo chuyên ngành Văn học Nước ngoài của dự án khoa học xã hội triết học quốc gia. Nhiếp Trân Chiêu còn giữ nhiều chức vụ quan trọng như Phó hội trưởng Hội Văn học Nước ngoài Trung Quốc (中国外国文学学会), Hội trưởng Hội Văn học Nước ngoài tỉnh Hồ Bắc (湖北省外国文学学会), Phó hội trưởng Hiệp hội Thi học và Thơ ca Trung - Mỹ (Chinese - American Association for Poetry and Poetics - 中美诗歌诗学协会)...

Nhiếp Trân Chiêu là một người điềm đam, uyên bác, có ý chí cầu tiến, không ngừng học hỏi và mở rộng kiến thức. Từ năm 1994 đến nay ông đã tu nghiệp ở nhiều đại học trên thế giới như Đại học Cambridge, Đại học Warwick (Anh), Đại học Chicago, Đại học Purdue, Đại học Bang Ohio (Mỹ), Đại học Oslo (Na Uy), Đại học Trung Văn (Hong Kong), Đại học Malaya (Malaysia)... Nhiếp Trân Chiêu từng giành nhiều giải thưởng học thuật danh giá trong và ngoài nước cho các công trình nghiên cứu văn học của mình. Công trình “Giới thiệu Phê bình luân lý học văn học” (文学伦理学批评导论) và dự án “Kiệt tác lý luận và phê bình văn học của các viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học và Nghệ thuật Hoa Kỳ” (美国艺术与科学院院士文学理论与批评经典) do Nhiếp Trân Chiêu chủ trì nằm trong dự án xuất bản trọng điểm quốc gia giai đoạn 2011-2015 của Trung Quốc.

Nhiếp Trân Chiêu là một chuyên gia đầu ngành về văn học nước ngoài, đặc biệt có nhiều đóng góp trong lĩnh vực nghiên cứu tiểu thuyết, thơ ca Anh Mỹ, lý thuyết - phê bình văn học so sánh và văn học thế giới đồng thời không thể không kể đến phê bình luân lý học văn học. Nhiếp Trân Chiêu đã xuất bản nhiều sách, chuyên luận rất nổi tiếng, có thể kể đến như *Giới thiệu hình thức thơ ca Anh ngữ* (英语诗歌形式导论) (Nxb Khoa học Xã hội Trung Quốc, 2007), *Phê bình luân lý học Văn học Anh* (英国文学的伦理学批评) (Nxb Đại học Sư phạm Hoa Trung, 2007), *Văn học phương Tây thế kỉ 20* (20 世纪的西方文学) (Nxb Đại học Vũ Hán, 2009), *Lịch sử Văn học Nước ngoài* (外国文学史) (Nxb Đại học Sư phạm Hoa Trung, 2010), *Giới thiệu Phê bình luân lý học văn học* (文学伦理学批评导论) (Nxb Đại học Bắc Kinh, 2014)...

Nhiếp Trần Chiêu đã gây dựng nên một trường phái nghiên cứu phê bình văn học mới ở Trung Quốc cũng như trên thế giới và Viện Văn học - Đại học Sư phạm Hoa Trung trở thành một trong những trung tâm quan trọng của lý thuyết này. Những môn đệ, đồng nghiệp và bạn đồng hành của Nhiếp Trần Chiêu như Lý Nga Hiến (李俄宪), Dương Kiện (杨建), Tô Huy (苏晖), La Lương Công (罗良功), Trương Liên Kiều (张连桥), Thượng Tất Vũ (尚必武)... cùng nhiều học giả nước ngoài đã không ngừng nỗ lực để phát triển phê bình luân lý học văn học trong và ngoài biên giới Trung Quốc. Tháng 12 năm 2012, tại hội thảo quốc tế lần thứ hai về phê bình luân lý học văn học, “Hiệp hội Phê bình luân lý học văn học Quốc tế” (The International Association for Ethical Literary Criticism - IAELC - 国际文学伦理学批评研究会) chính thức được thành lập, Nhiếp Trần Chiêu giữ chức phó chủ tịch hiệp hội. Từ tháng 06 năm 2017, Nhiếp Trần Chiêu chính thức chuyển đến Đại học Chiết Giang với mong muốn tạo ra một trung tâm mới của phê bình luân lý học văn học đồng thời đưa lý thuyết này phát triển ở một phạm vi mới trong xu thế mở và dung hợp lý thuyết, gắn phê bình luân lý học văn học với triết học và nghiên cứu liên ngành, liên thế loại.

Hiện nay, Nhiếp Trần Chiêu là chủ nhiệm Trung tâm Nghiên cứu liên ngành và Văn học thế giới, hướng dẫn nghiên cứu sinh tại Viện giao lưu quốc tế và Văn hóa ngôn ngữ nước ngoài, trực thuộc Đại học Chiết Giang (tỉnh Chiết Giang, Trung Quốc).

2.2. Phê bình luân lý học văn học: Đôi nét tổng quan

Như chính Nhiếp Trần Chiêu đã phân tích trong bài báo “Phê bình luân lý học văn học: Tham số mới cho phương pháp phê bình văn học”, lý thuyết này có cơ sở từ lâu trong lịch sử văn học nhân loại nhưng chưa ai định danh cho nó. Trong thực tế nghiên cứu văn học phương Tây cũng như từ những yêu cầu thúc bách của việc cách tân nền phê bình học thuật nước nhà, Nhiếp Trần Chiêu đã khai sinh ra phê bình luân lý học văn học từ sự kế thừa lý thuyết của nước ngoài và sự sáng tạo mang tính Trung Quốc của ông. Thực tế là, phê bình văn học Trung Quốc đã vay mượn các lý thuyết du nhập từ phương Tây, biến chúng thành công cụ nghiên cứu của mình nhưng trong quá trình vận dụng thực tế đã bộc lộ nhiều hạn chế. Theo Nhiếp Trần Chiêu, cùng với sự phát triển mạnh mẽ của kinh tế xã hội sau cải cách khai phóng (bắt đầu từ năm 1978) văn học nghệ thuật nước này đã bị tác động rất lớn làm xuất hiện hai khuynh hướng đáng quan ngại: (1) phê bình văn học xa rời bản thân văn học và (2) phê bình văn học thiếu đi giá trị đạo đức, luân lý. Khuynh hướng thứ nhất bỏ qua đối tượng nghiên cứu bản mệnh của nó, tức chính bản thân văn học. Khuynh hướng thứ hai xem nhẹ giá trị xã hội của văn học. Cả hai khuynh hướng này đều tách rời mối quan hệ nội tại, khăng khít giữa văn học và phê bình. Đây chính là hệ quả không tránh khỏi do những tác động của kinh tế thị trường vào lĩnh vực văn học. Văn học đã trở thành một sản phẩm của thương trường, nguy hiểm ở chỗ, nhiều sản phẩm kém chất lượng (vì khiếm khuyết giá trị đạo đức, luân lý) đã và đang được giao dịch một cách công khai. Hiện tượng này không chỉ nguy hại cho văn đàn mà cho cả xã hội. Bởi vậy, sự ra đời của phê bình luân lý học văn học là cần thiết để tái lập mối quan hệ song phương hữu cơ giữa văn học và phê bình, trả lại vị trí

thiết yếu của các giá trị đạo đức, luân lý trong sáng tác, phẩm bình văn học, định hướng các giá trị tốt đẹp, hướng thiện và phát triển một xã hội lý tính.

Từ góc độ ngoại tại, phát triển phê bình luân lý học văn học còn để giải quyết những hạn chế đã gây ra những tranh luận, hồ nghi dẫn đến kìm kẹp và triệt tiêu phê bình luân lý phương Tây. Từ những năm 1960, văn đàn thế giới chứng kiến sự hình thành và phát triển rực rỡ của nhiều phương pháp phê bình hướng vào các vấn đề đạo đức, luân lý như chủ nghĩa nữ quyền, phê bình tân lịch sử, mỹ học người da màu, phê bình văn hóa... được thúc đẩy từ những phong trào dân quyền, phản chiến, phong trào sinh viên, giải phóng phụ nữ, phản văn hóa, bảo vệ môi trường... Từ đây, mối quan hệ giữa văn học và đạo đức - luân lý trở thành cuộc đối thoại đầy sôi động, gây dựng nên phê bình luân lý Mỹ nói riêng, phục hưng phê bình luân lý phương Tây nói chung với nhiều bài viết gây tiếng vang như: “Dục vọng trong ngôn ngữ: Phương pháp ký hiệu học cho Văn học và Nghệ thuật” (Desire in Language, A semiotic Approach to Literature and Art, 1980) của Julia Kristeva, “Đạo đức học của sự đọc: Kant, de Man, Eliot, Trollope, James và Benjamin” (The Ethics of Reading: Kant, de Man, Eliot, Trollope, James, and Benjamin, 1987) của J. Hillis Miller, “Trách nhiệm chính trị của nhà phê bình” (The Political Responsibility of the Critic, 1987) của Jim Merod, “Đạo đức học trần thuật” (Narrative Ethics, 1995) của Adam Zachary Newton... Với phê bình luân lý Mỹ, Wayne Clayton Booth (1921-2005) được xem là cây đại thụ với những công trình nổi tiếng như cuốn sách *Tu từ học tiểu thuyết (Rhetoric of Fiction, 1991)* hay các bài viết “Đừng cố tranh luận với tôi: Các bài viết và châm biếm cho một thời đại cả tin” (Now Don't Try to Reason with Me: Essays and Ironies for a Credulous Age, 1970), “Tu từ châm biếm” (A Rhetoric of Irony, 1974), “Tín điều hiện đại và tu từ của tán thành” (Modern Dogma & the Rhetoric of Assent, 1974), “Trí tuệ phê bình: Quyền năng và giới hạn của thuyết đa nguyên” (Critical Understanding: The Powers and Limits of Pluralism, 1979)... Thực tế là, hạt nhân lý thuyết của Booth là thuyết đối thoại của Mikhail Bakhtin - thứ đã khiến cho phê bình luân lý của Booth nói riêng và phê bình luân lý Mỹ nói chung mang đặc điểm của tự sự học. Do vậy, sau khi Booth qua đời, James Phelan (1951-), một đại diện tiêu biểu khác của phê bình luân lý Hoa Kỳ đã nhập phê bình luân lý thành một phần của tự sự học. Sự nhập nhằng này đã tạo ra những hồ nghi và phản đối của giới học thuật Mỹ đối với phê bình luân lý, trong đó Ricard A. Posner (1939-) thông qua các bài chỉ trích đăng trên tạp chí *Triết học và Văn học (Philosophy and Literature)* là một trong những người ngờ vực phê bình luân lý tích cực nhất. Cuộc tranh luận trong nội bộ phê bình luân lý Mỹ không những không đem đến bước phát triển mới mà còn làm suy yếu phê bình luân lý phương Tây nói chung, phê bình luân lý Hoa Kỳ nói riêng. Theo Nhiếp Trân Chiêu, “một trong những lý do quan trọng khiến cho phê bình luân lý Mỹ gặp phải hoài nghi và phản đối đó chính là, dù có nguồn gốc lâu đời, sớm nhất có thể truy về Hy Lạp cổ đại, nhưng nó (tức phê bình luân lý - NAD) mãi không kiến lập được hệ thống lý luận của chính mình, nhất là thiếu đi một phương pháp luận minh xác” [4, tr.3].

Bên cạnh đó, sự ra đời của phê bình luân lý học văn học còn thể hiện nhu cầu đối thoại và bình đẳng trong nghiên cứu văn học giữa phương Đông và phương Tây. Nhu cầu này của phê bình luân lý học văn học thể hiện “tính Trung Quốc” rất rõ:

Chúng ta không thể phủ nhận công hiến của lý luận và phương pháp phê bình văn học phương Tây ở Trung Quốc, cũng không thể phủ nhận những tiêu chuẩn phương Tây cả về lý luận và phê bình văn học mà chúng ta vận dụng (như danh từ, thuật ngữ, khái niệm và tư tưởng) đã giúp chúng ta thuận tiện trong việc đối thoại, giao lưu và kết nối trong nghiên cứu văn học với phương Tây, tuy nhiên không thể không nghiêm túc suy nghĩ tại sao lại thiếu đi sự tham dự của chúng ta trên phương diện bản quyền sáng tạo và quyền phát ngôn về phương pháp phê bình văn học? Vì sao trong thành tựu lý luận và phương pháp phê bình văn học lại không có cái mới và cống hiến của chính chúng ta? [3, tr.13]

Với Nhiếp Trân Chiêu, sự can dự của Trung Quốc trong quyền phát ngôn, quyền sáng tạo và thành tựu nghiên cứu là cần thiết để không những tạo ra cán cân công bằng giữa Đông - Tây mà còn cách tân được nền phê bình vốn đang tồn tại nhiều vấn đề của Trung Quốc. Xuất phát từ những cơ sở nội tại và ngoại tại như đã phân tích, từ những năm đầu thế kỉ XXI, Nhiếp Trân Chiêu trên cơ sở tiếp thu linh hoạt lý thuyết văn học nước ngoài, kết hợp với truyền thống đạo đức học phong phú của Trung Quốc đã sáng lập ra phê bình luân lý học văn học.

Năm 2010, người khởi dựng lý thuyết này đã định nghĩa cơ sở và thuật ngữ của phê bình luân lý học văn học như sau:

Phê bình luân lý học văn học là một phương pháp dùng để đọc, phân tích và lý giải tác phẩm văn học, nghiên cứu tác giả và các vấn đề văn học từ góc độ luân lý học. Tư tưởng cơ bản của phương pháp này đó là, văn học về bản chất là nghệ thuật của luân lý vì nó là sự biểu đạt đặc thù những ý tưởng luân lý và đời sống đạo đức trong những hoàn cảnh lịch sử đặc biệt. Văn học không phải là nghệ thuật ngôn từ mà là nghệ thuật của văn bản do văn tự tạo thành. Nó không phải là hình thái ý thức xã hội hay hình thái thẩm mỹ mà là hình thái vật chất do sự tồn tại của văn bản chữ nghĩa. Giáo dục hay giáo huấn là thuộc tính cơ bản và cũng là chức năng hàng đầu của văn học trong khi cảm thụ thẩm mỹ là thuộc tính và là chức năng thứ yếu phục vụ cho thuộc tính và chức năng đầu tiên [3, tr.12].

Trước hết, cần phải phân biệt rõ ràng rằng, khác với phê bình luân lý/đạo đức chỉ nhằm vào các phương diện đạo đức/l luân lý, phê bình luân lý học văn học tập trung vào chính văn bản văn học, dùng con mắt luân lý và đạo đức, đứng trên lập trường lịch sử nhất định để nghiên cứu và đánh giá văn học. Do đó, phê bình luân lý học văn học phân tích và tổng kết những vấn đề đạo đức khách quan của các hiện tượng đời sống xã hội được phản ánh trong tác phẩm hơn là đưa ra những đánh giá mang tính tốt-xấu một cách giản đơn. Với nỗ lực tránh đi vào vết xe đổ của phê bình luân lý phương Tây, ngay từ lúc khai sinh, phê bình luân lý học văn học Trung Quốc đã cố gắng khởi tạo cơ sở lý luận và phương pháp luận của riêng mình trong đó đặc biệt chú ý vào tính khả dụng trong áp dụng thực tiễn. So sánh với phê bình luân lý phương Tây, phê bình luân lý học văn học của Nhiếp Trân Chiêu đã thực sự từ lập trường luân lý để giải quyết hàng loạt các vấn đề của văn học. Chẳng hạn, đối với quan điểm văn học xuất phát từ lao động, phê bình luân lý học văn học đưa ra “thuyết biểu đạt” (表达论) cho rằng sự ra đời của văn học bắt nguồn từ nhu cầu biểu đạt luân lý của con người, động lực sáng tác văn học xuất

phát từ khát vọng chia sẻ kinh nghiệm đạo đức của nhân loại; đối với quan điểm văn học là nghệ thuật ngôn từ, phê bình luân lý học văn học đưa ra “thuyết văn bản” (文本论) cho rằng quan điểm này đã bỏ qua cơ sở văn bản của tồn tại văn học, chỉ có văn bản do văn tự, kí hiệu tạo nên mới có thể hình thành phương tiện truyền đạt cơ bản của văn học, do vậy, văn học là nghệ thuật của văn bản; đối với quan điểm văn học là hình thái ý thức xã hội hoặc hình thái ý thức thẩm mỹ, phê bình luân lý học văn học đưa ra “thuyết vật chất” (物质论) cho rằng văn học lấy văn bản làm phương tiện truyền đạt, thông qua văn bản vật chất cụ thể để tồn tại, do đó về mặt bản chất, văn học là một hình thái vật chất cụ thể chứ không phải hình thái ý thức trừu tượng; đối với các quan điểm văn học là nghệ thuật thẩm mỹ, bản chất hoặc chức năng hàng đầu của văn học là thẩm mỹ, phê bình luân lý học văn học đưa ra “thuyết giáo dục” (教诲论) cho rằng mục đích và chức năng của văn học từ khởi nguyên không phải là thẩm mỹ mà chính là giáo dục/giáo huấn đạo đức, luân lý...

Các nhà phê bình luân lý học văn học xác định nội dung và đối tượng nghiên cứu của lý thuyết này bao gồm một phạm vi rộng, gồm nhiều vấn đề liên quan đến sáng tác, nghiên cứu, phê bình, tiếp nhận văn học... Đối với mối quan hệ giữa tác giả và sáng tác, phê bình luân lý học văn học nghiên cứu quan niệm đạo đức luân lý của tác giả, đặc trưng, nguyên nhân hình thành, bối cảnh thời đại, quá trình hình thành của các quan niệm này; mối quan hệ giữa quan niệm đạo đức của tác giả với các khuynh hướng đạo đức được thể hiện trong tác phẩm; ảnh hưởng của quan niệm đạo đức luân lý của tác giả đối với hoạt động sáng tác. Đối với hoạt động sáng tạo của nhà văn, phê bình luân lý học văn học chủ yếu xem văn học là một dạng tồn tại của đạo đức và luân lý xã hội để nghiên cứu mối quan hệ giữa các hiện tượng đạo đức tồn tại trong hiện thực xã hội và tác phẩm; văn học làm cách nào tái hiện hiện tượng đạo đức luân lý của xã hội hiện thực trong thế giới hư cấu; các khuynh hướng đạo đức được biểu hiện trong tác phẩm văn học; giá trị đạo đức và xã hội của tác phẩm văn học... Đối với mối quan hệ giữa độc giả và tác phẩm, phê bình luân lý học văn học nghiên cứu cảm nhận, đánh giá của độc giả đối với quan niệm đạo đức và khuynh hướng đạo đức trong tác phẩm của tác giả; ảnh hưởng của khuynh hướng đạo đức trong tác phẩm đối với độc giả và xã hội... Bên cạnh đó, các vấn đề như làm thế nào để đánh giá khuynh hướng đạo đức của tác giả và tác phẩm từ góc nhìn luân lý; mối quan hệ giữa quan niệm đạo đức của tác giả, các khuynh hướng đạo đức được thể hiện trong tác phẩm với truyền thống; ảnh hưởng của quan niệm đạo đức và khuynh hướng đạo đức trong tác phẩm của tác giả đối với các tác giả - văn học cùng thời và tương lai; mối quan hệ giữa tác phẩm văn học với phong tục đạo đức xã hội và giáo dục đạo đức xã hội... đều thuộc phạm trù nghiên cứu của phê bình luân lý học văn học. Mục đích của phê bình luân lý học văn học không chỉ dừng lại ở giải thích những đặc điểm luân lý và đạo đức của văn học mà còn chú trọng từ xuất phát điểm luân lý, đạo đức để lý giải sự tồn tại của văn học, nghiên cứu mối quan hệ của tác phẩm văn học với văn học và xã hội, văn học và tác giả, văn học và độc giả... Ngoài ra, trách nhiệm và nghĩa vụ đạo đức của công việc sáng tác của nhà văn, của nhà phê bình, quy phạm học thuật của nghiên cứu - phê bình văn học... cũng là đối tượng và nội dung nghiên cứu của phê bình luân lý học văn học [2, tr.7-8].

So với phê bình luân lý phương Tây, phê bình luân lý học văn học của Nhiếp Trần Chiêu có bốn đặc trưng nổi bật: (1) Phê bình luân lý học văn học lấy đạo đức văn học làm phương pháp luận cho mình; (2) Lý thuyết này đề cao chức năng giáo dục/huấn của văn học, xem đây là chức năng cơ bản và hàng đầu của văn học; (3) Phương pháp này sử dụng “phê bình luân lý học văn học” để thay thế cho thuật ngữ “phê bình luân lý” và phân biệt mình với “phê bình đạo đức” (moral criticism - 道德批评) giúp cho phê bình luân lý học văn học tránh được hiện tượng phê bình đạo đức chủ quan, chuyên hướng vào phê bình luân lý học văn học khách quan, do đó, giải quyết được hiện tượng ly khai giữa phê bình văn học và lịch sử; (4) Phê bình luân lý học văn học thiết lập một hệ thống thuật ngữ chuyên môn của riêng mình như hoàn cảnh luân lý, trật tự luân lý, chọn lọc/lựa chọn luân lý, chọn lọc/lựa chọn tự nhiên, cấm kỵ luân lý, nhân tố Sphinx, nhân tố động vật, ý chí lý tính, văn bản nào... khiến nó trở thành một phương pháp dễ nắm bắt và dễ sử dụng [4, tr.8].

2.3. Triển vọng của phê bình luân lý văn học

Dù sự hình thành và phát triển của phê bình luân lý học văn học chưa đến hai thập kỷ nhưng phương pháp này đã thu hút sự chú ý không ngừng tăng lên trong học giới Trung Quốc và nước ngoài. Các nhà phê bình luân lý học văn học đã cố gắng để phát triển lý thuyết này trở thành một công cụ văn học “quốc tế hóa”. Tháng ba năm 2015, số 1 của *Diễn đàn Nghiên cứu Văn học Thế giới (Forum for World Literature Studies)* nằm trong danh mục SCOPUS và tháng 04/2015 tạp chí Đài Loan *Triết học và Văn hóa (Philosophy and Culture)* (nằm trong danh mục A&HCI) đã đăng tải các số đặc biệt về phê bình luân lý học văn học. Tháng 06 năm 2015, bài viết “Phê bình luân lý học văn học: Đông và Tây” (Ethical Literary Criticism: East and West) của Nhiếp Trần Chiêu và Thượng Tất Vũ được đăng trên tạp chí *Arcadia: Tạp chí Quốc tế về Văn hóa Văn học (Arcadia: International Journal of Literary Culture - A&HCI)* của Đức. Tạp chí *Văn học và Văn hóa so sánh (CLCWeb: Comparative Literature and Culture - A&HCI)* của Đại học Purdue (Mỹ) ra số đặc biệt về phê bình luân lý học văn học “Tiểu thuyết và Luân lý học thế kỉ XXI” (Fiction and Ethics in the Twenty-first Century). Bên cạnh đó, rất nhiều tạp chí chuyên ngành trên khắp thế giới đã đăng tải nhiều bài viết về phê bình luân lý học văn học như *Times Literary Supplement* (Anh), *The Journal of Modern Chinese Literature* (Hàn Quốc), *China-ASEAN Perspective Forum* (Malaysia), *SIRP: Weekly Cultural Paper* (Estonia)...

Claude Rawson, viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học và Nghệ thuật Hoa Kỳ, được xem là “người khởi tạo và đặt nền móng” cho luân lý học văn học (literary ethics - 文学伦理学) đồng thời là “cha đẻ của phê bình luân lý học văn học”, tuy vậy, chính ông cũng trao danh hiệu này cho Nhiếp Trần Chiêu. Hank Lazer, giáo sư nổi tiếng của Đại học Alabama (Mỹ), đồng tình với Claude Rawson và cũng xem Nhiếp là người dẫn đường của phê bình luân lý học văn học. Trong khi đó, Marjorie Perloff, viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học và Nghệ thuật Hoa Kỳ, giáo sư Đại học Standford (Mỹ), bình luận:

Qua những đỉnh cao vừa qua của phê bình luân lý học văn học, trong bối cảnh học giới quốc tế dường như trở về với bản thân văn bản văn học, từ trong văn bản văn

học phát hiện ra giá trị và ý nghĩa của tác phẩm, thật khó hình dung một trong những giá trị quan trọng nhất của văn học chính là giá trị đạo đức và luân lý của nó. Vì lẽ đó, phê bình luân lý học văn học do các học giả Trung Quốc sáng tạo ra hiển nhiên có những ý nghĩa vô cùng lớn: lý thuyết này không chỉ phục hưng bản thân phương pháp phê bình luân lý mà còn nắm bắt chặt chẽ yếu nghĩa căn bản và bản chất của văn học. Nói cách khác, ý nghĩa quan trọng của phê bình luân lý học văn học nằm ở chỗ nó giúp độc giả khai quật giá trị luân lý của văn học, cảnh tỉnh trách nhiệm đạo đức của văn học [5, tr.165].

Trong nhiều năm qua, Nhiếp Trân Chiêu và các cộng sự của mình trên khắp thế giới vẫn đang không ngừng nỗ lực để truyền bá phê bình luân lý học văn học. Thậm chí, trong một sự kiện học thuật lớn sắp tới, “Hội thảo Triết học Thế giới Lần thứ XXIV” (“The XXIV World Congress of Philosophy”) được tổ chức từ ngày 13-18/08/2018 tại Đại học Bắc Kinh với một chủ đề đầy tính luân lý “Học làm người” (Learn to be Human - 学以成人), lý thuyết của Nhiếp Trân Chiêu sẽ được phát triển lên một tầm cao mới khi ban tổ chức hội thảo đã đưa chủ đề “Triết học Luân lý của Nhiếp Trân Chiêu” (Ethical Philosophy of Nie Zhenzhao - 聂珍钊的道德哲学) vào danh mục luận bàn của sự kiện này.

3. KẾT LUẬN

Với sự quay trở về với đối tượng bản mệnh của nghiên cứu văn học, tức văn bản văn học, giải quyết triệt để hiện tượng ly khai giữa văn học - phê bình với bối cảnh lịch sử, phê bình luân lý học văn học đã thể hiện nó là một công cụ sáng tác, nghiên cứu và phê bình văn học có đầy đủ tính khả dụng. Đạo đức, luân lý trở thành lập trường tối quan trọng của phê bình luân lý học văn học, yêu cầu nhà phê bình quay trở lại hiện trường văn học, tức bối cảnh lịch sử, luân lý đặc thù của văn học để bình giá. Thiếu đi lập trường luân lý và ngữ cảnh lịch sử, phê bình văn học rất dễ rơi vào võ đoán và ngụy biện. Thông qua một loạt các thuật ngữ chuyên môn riêng có của mình như chọn lọc/lựa chọn tự nhiên, chọn lọc/lựa chọn luân lý, hoàn cảnh luân lý, lưỡng nan luân lý, hỗn loạn luân lý, trật tự luân lý, cấm kỵ luân lý, nhân tố Sphinx, nhân tố nhân tính, nhân tố thú tính, ý chí lý tính, ý chí tự do, văn bản não, văn bản não văn học... phê bình luân lý học văn học đã cung cấp cho văn giới một công cụ để tiếp cận và khả dụng trong nghiên cứu văn học. Bên cạnh đó, các nhà phê bình luân lý học văn học nhấn mạnh đến chức năng hàng đầu, then chốt của văn học chính là giáo dục, giáo huấn (edification/education/teachings - 教诲) giúp cho phương pháp phê bình này mang tính nhân văn rõ nét, không những hữu ích với nghiên cứu văn học mà còn đóng góp vào định hướng phát triển một xã hội hướng thiện, tốt đẹp. Phê bình luân lý học văn học phát triển theo một mô hình động, từ chỗ khởi tạo lý thuyết đến vận dụng thực hành, từ chỗ thử nghiệm nghiên cứu văn học phương Tây đến chỗ bao quát một phạm vi văn học rộng lớn, bao quát tất cả các thể loại, từ chỗ là một lý thuyết mang tính “địa phương” trở thành một công cụ văn học mang tính “quốc tế”. Phê bình luân lý học văn học không đứng yên, nó vẫn đang tiếp tục phản tư lý thuyết và khám phá những chân trời mới của văn học, đem đến cho văn giới những thể nghiệm luân lý đầy ý nghĩa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] 聂珍钊 (2004). “文学伦理学批评：文学批评方法新探索”. 《外国文学研究》, 5: 16-24.
- [2] 聂珍钊 (2007). 《英国文学的伦理学批评》, 华中师范大学出版社, 武汉.
- [3] 聂珍钊 (2010). “文学伦理学批评：基本理论与术语”. 《外国文学研究》, 1: 12-22.
- [4] 聂珍钊 (2014). 《文学伦理学批评导论》, 北京大学出版社, 北京.
- [5] 林玉珍 (2015). “文学伦理学批评研究的新高度——‘第四届文学伦理学批评国际学术研讨会’综述”. 《外国文学研究》, 1: 161-167.

Title: NIE ZHENZHAO AND THEORY OF ETHICAL LITERARY CRITICISM

Abstract: Ethical Literary Criticism (ELC - 文学伦理学批评) is a new method that initiated by the Chinese fame scholar Nie Zhenzhao (聂珍钊) in the beginning of the 21st century by means of flexible receptions of Western theories and creative combinations of profound Chinese ethics. The literary approach highly stresses the ethical perspective, which requests researchers ought to turn back to specific backgrounds of history and morality to evaluate literature, afterwards offering readers ethical lessons or enlightenments. Due to focusing on edificatory/educational/teaching functions of literature, ELC has established a new humanistic school in literary studies. The pioneer of Nie Zhenzhao along with his local and international colleagues' endeavours have gradually transformed ELC from a local-experimental instrument to a global-available tool for the academia. This research is a general view about ELC and its creator Nie Zhenzhao.

Keywords: *Nie Zhenzhao, Ethical Literary Criticism, foreign literature, ethical, edification*